

**SMĚRNICE K MEZINÁRODNÍ OCHRANĚ:
Ukončení právního postavení uprchlíka podle článku 1C odst. 5 a 6
Úmluvy o právním postavení uprchlíků z roku 1951
(klauzule „pominuvších okolností“)**

UNHCR vydává tuto směrnici v souladu se svým mandátem, který je obsažen ve *Statutu Úřadu Vysokého komisaře OSN pro uprchlíky* ve spojení s článkem 35 *Úmluvy o právním postavení uprchlíků z roku 1951* a článku II jejího *Protokolu z roku 1967*. Tato směrnice doplňuje *Příručku UNHCR k postupům a kritériím pro určování právního postavení uprchlíka podle Úmluvy týkající se právního postavení uprchlíků z roku 1951 a jejího Protokolu z roku 1967* (nové vydání, Ženeva, leden 1992). V tematickém okruhu klauzule „pominuvších okolností“ rovněž nahrazuje *Směrnici UNHCR k aplikaci cesačních klauzulí (The Cessation Clauses: Guidelines on their Application)* (Ženeva, duben 1999) a je mimo jiné výsledkem druhého kola Globálních konzultací o mezinárodní ochraně, které se touto otázkou zabývalo na setkání odborníků v Lisabonu v květnu 2001.

Účelem této směrnice je poskytnout vodítko v oblasti právní interpretace vládám, právním poradcům, osobám rozhodujícím v azylovém řízení a soudcům i pracovníkům UNHCR, kteří posuzují právní postavení uprchlíků v terénu.

**Ukončení (cesace) právního postavení uprchlíka
článku 1C odst. 5 a 6 Úmluvy o právním postavení uprchlíků z roku 1951
(klauzule „pomínuvších okolností“)**

I. ÚVOD

1. Úmluva o právním postavení uprchlíků z roku 1951 (dále jen „Úmluva z roku 1951“) uznává, že za určitých jasně definovaných podmínek přiznání právního postavení uprchlíka zaniká. To znamená, že jakmile je osoba uznána uprchlíkem, toto právní postavení jí zůstává, nezačnou-li se na ní vztahovat podmínky cesačních klauzulí nebo nedojde-li ke zrušení nebo odejmutí tohoto právního postavení.¹ Podle čl. 1C Úmluvy z roku 1951 může osoba pozbyť právního postavení uprchlíka buď v důsledku svého konání (popsaného v odst. 1 až 4), jako je například opětovné usazení v zemi původu,² nebo na základě zásadních změn objektivních okolností v zemi původu, pro něž byla uznána uprchlíkem (odst. 5 a 6). Posledně zmíněné odstavce se obecně označují jako klauzule „pomínuvších okolností“ nebo „generální cesace“ a tato Směrnice se zabývá výhradně jimi.

2. Podle čl. 1C odst. 5 a 6 pozbývá Úmluva z roku 1951 platnosti pro jakoukoliv osobu spadající pod podmínky čl. 1A, jestliže:

(5) tato osoba nemůže dále odmítat ochranu země své státní příslušnosti, poněvadž okolnosti, pro které byla uznána uprchlíkem, tam přestaly existovat.

Tento odstavec se nevztahuje na uprchlíka spadajícího pod odstavec 1/A/ tohoto článku, který je schopen uvést pro odmítnutí ochrany země své státní příslušnosti naléhavé důvody podložené předcházejícím pronásledováním;

(6) je-li osobou bez státní příslušnosti, je schopna se vrátit do země svého bývalého pobytu, poněvadž okolnosti, pro které byla uznána uprchlíkem, tam přestaly existovat.

Tento odstavec se nevztahuje na uprchlíka spadajícího pod odstavec A/1/ tohoto článku, který je schopen uvést naléhavé důvody podložené předchozím pronásledováním pro odmítnutí návratu do země svého bývalého pobytu.

3. UNHCR nebo státy mohou formálně vyhlásit generální cesaci právního postavení uprchlíka týkající se určité skupiny uprchlíků.³ UNHCR má tuto pravomoc podle čl. 6 odst. A *Statutu Úřadu Vysokého komisaře pro uprchlíky* ve spojení s čl. 1C Úmluvy z roku 1951. Jelikož u velkého počtu uprchlíků dochází k dobrovolné repatriaci bez nutnosti oficiálního prohlášení, že podmínky v jejich zemích původu nadále neodůvodňují mezinárodní ochranu, nejsou taková vyhlášení častá. V mnohých smluvních státech je navíc po uplynutí několika let uprchlíkům udělováno povolení k trvalému pobytu, což v konečném důsledku vede k jejich integraci a získání občanství. A protože státy uznávají „nutnost ctít základní úroveň stability pro jednotlivé uprchlíky“, jsou i rozhodnutí o individuálním ukončení právního postavení uprchlíka nebo pravidelné přezkumy podobně výjimečné.⁴

4. Důvody popsané v Úmluvě z roku 1951 jsou taxativním výčtem. Závěr, že mezinárodní

¹ Viz *Příručka k postupům a kritériím pro určování právního postavení uprchlíka* UNHCR (dále jen „Příručka UNHCR“) (1979, Ženeva, upravené vydání leden 1992), odst. 112. O rozdílech mezi ukončením (cesací) a zrušením/odejmutím právního postavení uprchlíka pojednává odst. 4 níže.

² V této Směrnici se „zemí původu“ rozumí jak země státní příslušnosti, tak země dřívějšího obvyklého pobytu ve vztahu k uprchlíkům bez státní příslušnosti. Více k čl. 1C odst. 1-4 viz Směrnici UNHCR k aplikaci cesačních klauzulí („The Cessation Clauses: Guidelines on their Application“), UNHCR, duben 1999.

³ Viz například tato formální prohlášení UNHCR o generální cesaci postavení uprchlíka: „Applicability of the Cessation Clauses to Refugees from Poland, Czechoslovakia and Hungary“, 15. listopadu 1991, „Applicability of Cessation Clauses to Refugees from Chile“, 28. března 1994, „Applicability of the Cessation Clauses to Refugees from the Republics of Malawi and Mozambique“, 31. prosince 1996, „Applicability of the Cessation Clauses to Refugees from Bulgaria and Romania“, 1. října 1997, „Applicability of the Ceased Circumstances; Cessation Clauses to pre-1991 refugees from Ethiopia“, 23. září 1999 a „Declaration of Cessation – Timor Leste“, 20. prosince 2002.

⁴ „Summary Conclusions on Cessation of Refugee Status, Global Consultations on International Protection, Lisbon Expert Roundtable“, květen 2001, č. B (17). Viz také *Příručka UNHCR*, odst. 135.

ochrana již není vyžadována, tudíž nelze opírat o žádné jiné důvody.⁵ Použití cesačních klauzulí je kromě toho třeba odlišovat od jinak založených rozhodnutí, která ukončují právní postavení uprchlíka. Cesace je něco jiného než zrušení postavení uprchlíka. Zrušení se opírá o zjištění, že osoba neměla být především vůbec uznána uprchlíkem, což zahrnuje například situace, kdy se dodatečně zjistí, že byly sděleny nepravdivé nebo zavádějící důležité skutečnosti, které byly zásadní pro výsledek rozhodování, nebo že mělo dojít k uplatnění některé exkluzivní klauzule, kdyby byly známy všechny relevantní skutečnosti. Cesace se rovněž liší od odejmutí právního postavení uprchlíka, k němuž může dojít v případě, kdy se uprchlík následně zapojí do jednání spadajícího pod čl. 1 odst. F písm. a) nebo c).

II. VĚCNÝ ROZBOR

5. Následující struktura věcného rozboru se odvíjí od podmínek článku 1C odst. 5 a 6 Úmluvy z roku 1951 a zohledňuje Závěr Výkonného výboru č. 6, následný vývoj v právní oblasti a praxi států.

A. OBECNÉ ÚVAHY

6. Při výkladu cesačních klauzulí je důležité mít na paměti kontext široce uplatňovaných trvalých řešení ochrany uprchlíků, který tvoří cíl a účel těchto klauzulí. Četné závěry Výkonného výboru potvrzují, že Úmluva z roku 1951 a zásady ochrany uprchlíků cílí na trvalá řešení problematiky uprchlíků.⁶ Nově vytvářené cesační postupy by tedy měly být v souladu s cílem hledat trvalá řešení. Cesace by proto neměla vést k tomu, že osoby budou pobývat v hostitelském státu v nejistém postavení. Také by neměla nutit lidi vracet se do nestabilní situace, jelikož tím by se oslabovala pravděpodobnost dosažení trvalého řešení a mohlo by to vyvolat nebo obnovit nestabilitu v jinak se lepšící situaci a následně zvýšit riziko budoucího přílivu uprchlíků. Zohlednění těchto úvah zajistí, že uprchlíci nebudou muset čelit nedobrovolnému návratu do poměrů, které by mohly znovu vést k útěku a potřebě získat postavení uprchlíka. Tím se rovněž zdůrazňuje princip, že pro uplatnění institutu cesace musí v zemi původu dojít k zásadní a trvalé změně podmínek.

7. Cesace podle bodů 5 a 6 čl. 1 odst. C nevyžaduje souhlas nebo dobrovolné jednání ze strany uprchlíka. Ukončením právního postavení uprchlíka zanikají práva, která se k takovému postavení vážou, což může vést k návratu osoby do země původu a zpřetrhání vazeb na rodinu, sociální sítě a zaměstnání v komunitě, kde se uprchlík usadil. Unáhlené nebo nedostatečně zdůvodněné uplatnění klauzulí „pominuvších okolností“ tak může mít významné dopady. Klauzule je proto vhodné interpretovat striktně a zajistit, aby postupy při uplatňování generální cesace právního postavení uprchlíka byly spravedlivé, jasné a transparentní.

B. HODNOCENÍ ZMĚNY OKOLNOSTÍ V ZEMI PŮVODU

8. Podle článku 1C odst. 5 a 6 by k ukončení právního postavení uprchlíka mělo dojít v případě, kdy „okolnosti, pro které byla [osoba] uznána uprchlíkem, přestaly existovat“. Ve snaze pomoci při posuzování, kdy a do jaké míry se musejí podmínky v zemi původu změnit, aby bylo možné klauzule „pominuvších okolností“ uplatnit, Výkonný výbor UNHCR vypracoval směrnice ve formě Závěru č. 69 (XLIII) (1992), kde se mj. uvádí:

[P]ři rozhodování o uplatnění cesačních klauzulí na základě „pominuvších okolností“ musejí státy pečlivě vyhodnotit jednak zásadní povahu změn v zemi státní příslušnosti nebo původu včetně obecné lidskoprávní situace, jakož i konkrétní příčinu obav z pronásledování, aby se objektivním a ověřitelným způsobem přesvědčily, že okolnosti, které odůvodňovaly přiznání právního postavení uprchlíka, již přestaly existovat.

⁵ Viz mj. Příručka UNHCR, odst. 116.

⁶ Viz např. Závěry Výkonného výboru č. 29 (XXXIV) (1983), č. 50 (XXXIX) (1988), č. 58 (XL) (1989), č. 79 (XLVII) (1996), č. 81 (XLVIII) (1997), č. 85 (XLIX) (1998), č. 87 (L) (1999), č. 89 (L) (2000) a č. 90 (LII) (2001).

... [Z]ákladním prvkem takového hodnocení prováděného státy je posouzení stabilního a trvalého charakteru zásadních změn s využitím vhodných informací, které jsou v této souvislosti dostupné mimo jiné od příslušných specializovaných organizací, zejména UNHCR.

9. Nejdůležitější prvky potřebné pro vyhodnocení rozsahu a trvalého charakteru změn předtím než lze dojít k závěru, že přestaly existovat okolnosti odůvodňující přiznání právního postavení uprchlíka, jsou popsány dále.

Zásadní povaha změny

10. Aby byla cesace uplatnitelná, musejí mít změny tak zásadní povahu, aby uprchlík „nemohl dále odmítat ochranu země své státní příslušnosti“ (čl. 1C odst. 5) nebo – je-li osobou bez státní příslušnosti – byl „schopen se vrátit do země svého bývalého obvyklého pobytu“ (čl. 1C odst. 6). Cesace na základě „pominuvších okolností“ tak vstupuje do hry pouze v případě, že došlo ke změnám, jež se dotýkají příčin vysídlení a jež vedly k přiznání právního postavení uprchlíka.

11. Samozřejmě že tam, kde byla zjištěna „konkrétní příčina obavy z pronásledování“,⁷ má odstranění takové příčiny vyšší váhu než změna jiných faktorů. Okolnosti, jež v zemi panují, jsou ale často provázané, takže ať už se jedná o ozbrojený konflikt, závažné porušování lidských práv, vážnou diskriminaci menšin nebo neexistenci fungující státní správy, vyřešení jedné oblasti obvykle vede ke zlepšení i jinde. Zvážit je proto nutné všechny relevantní faktory. Mezi nejtypičtější situace, v nichž se uplatní ustanovení článku 1C odst. 5 nebo 6, patří ukončení válečného stavu, komplexní politická změna nebo návrat k mírovému stavu a stabilitě.

12. Znakem změn, k nimž v zemi původu dochází nebo došlo, může být hromadný spontánní návrat uprchlíků. Pokud by ale jejich návrat mohl v zemi původu vyvolat nové napětí, může to signalizovat, že zásadní a faktická změna neproběhla. Podobně tam, kde se konkrétní okolnosti vedoucí k útěku nebo odmítnutí návratu změnily, jen aby byly nahrazeny jinými okolnostmi, pro něž by také bylo možné přiznat právní postavení uprchlíka, ustanovení článku 1C odst. 5 nebo 6 uplatnit nelze.

Trvalý charakter změny

13. Veškeré události, které by mohly svědčit o významných a hlubokých změnách, musí být nejprve postupem času prověřeny a upevněny, než se přijme jakékoliv rozhodnutí o cesaci. Hodnocení trvalého charakteru zásadních změn může proběhnout po relativně krátkém časovém období v případech, kdy ke změnám došlo pokojně ústavním postupem, proběhly spravedlivé a svobodné volby vedoucí ke skutečné změně vlády respektující lidská práva anebo v zemi panuje relativní politická a ekonomická stabilita.

14. Delšího časového odstupu bude ale zapotřebí při hodnocení trvalého charakteru změn, které proběhly násilným způsobem, například svržením vládnoucího režimu. Za těchto okolností je nutné posuzovat lidskoprávní situaci velmi opatrně. Proces národní obnovy musí mít dostatek času ke svému upevnění a veškerá mírová ujednání s opozičními vojenskými skupinami je nutné pečlivě monitorovat. Toto platí zejména po konfliktech mezi etnickými skupinami, kde bývá dosažení skutečného usmíření velmi těžké. Nedojde-li k národnímu usmíření a nastolení skutečného míru, mohou být politické změny, k nimž došlo, pouze povrchního či přechodného rázu.

⁷ Viz Závěr Výkonného výboru č. 69 (XLIII) (1992), odst. a.

Opětovné využití ochrany

15. Další zásadní otázkou při rozhodování o tom, zda došlo ke změně okolností ospravedlňující cesaci podle ustanovení článku 1C odst. 5 nebo 6, je to, zda se uprchlík může znovu účinně využít ochrany své země.⁸ Taková ochrana proto musí být účinná a dostupná a musí se jednat o více než jen fyzickou bezpečnost nebo ochranu. Její součástí musí být i existence funkční vlády a základních správních struktur doložená například fungujícím systémem práva a spravedlnosti, ale i existence dostatečné infrastruktury umožňující obyvatelům uplatňování jejich práv včetně práva na základní živobytí.

16. Důležitým ukazatelem je v této souvislosti obecná situace dané země na poli lidských práv. Zvláštní váhu při hodnocení mají faktory, jako je úroveň demokratického vývoje v zemi včetně konání svobodných a spravedlivých voleb, dodržování mezinárodních lidskoprávních úmluv a umožnění národním i mezinárodním organizacím svobodně kontrolovat dodržování lidských práv. Dosažený standard dodržování lidských práv nemusí být nutně na nejvyšší úrovni. Podstatné je, aby bylo dosaženo významného zlepšení, což lze doložit přinejmenším dodržováním práva na život a svobodu, zákazem mučení, viditelným pokrokem v zavádění nezávislého soudnictví, nestrannosti soudů a přístupu ke spravedlnosti, ale i ochranou základních práv na svobodu projevu, sdružování a náboženského vyznání. Mezi důležité specifické ukazatele patří vyhlášení amnestie, zrušení zákonů potlačujících práva a svobody či rozpuštění bývalých bezpečnostních složek.

C. ČÁSTEČNÁ CESACE

17. Úmluva z roku 1951 nevylučuje vyhlášení cesace jen ve vztahu k určitým podskupinám celé populace uprchlíků z určité země, například vůči uprchlíkům, kteří uprchli před konkrétním vládnoucím režimem, avšak nikoliv vůči těm, kteří uprchli po jeho svržení.⁹ Naproti tomu změny v zemi původu uprchlíka, které proběhly pouze v jedné části země, by k ukončení právního postavení uprchlíka obecně vést neměly. Právní postavení uprchlíka může být ukončeno pouze pokud zanikne důvod obavy z pronásledování, aniž by to znamenalo, že se uprchlík musí vrátit výhradně do určité bezpečné oblasti země, aby se vyhnul pronásledování. Skutečnost, že se osoba nemůže svobodně usadit nebo pohybovat v zemi původu, navíc naznačuje, že změny nejsou zásadního rázu.

D. INDIVIDUÁLNÍ CESACE

18. Striktní výklad ustanovení článku 1C odst. 5 a 6 by dovoľoval jejich individuální aplikovatelnost. Řečená ustanovení uvádějí: „Tato úmluva pozbývá platnosti pro jakoukoliv osobu [...], jestliže: nemůže dále odmítat ochranu země své státní příslušnosti, *poněvadž okolností, pro které byla uznána uprchlíkem, tam přestaly existovat*“ (zdůraznění doplněno). Přesto je však článek 1C odst. 5 a 6 v individuálních případech uplatňován jen velmi vzácně. Státy běžně neprovádějí pravidelné přezkumy individuálních případů na základě zásadních změn, k nimž došlo v zemi původu. Tato praxe potvrzuje přesvědčení, že by se měl u uprchlíků v maximální možné míře chránit pocit stability, a je rovněž v souladu s článkem 34 Úmluvy z roku 1951, který vybízí státy, aby „co nejvíce usnadňovaly uprchlíkům asimilaci a udělení státního občanství“. Jsou-li cesační klauzule uplatněny individuálně, nemělo by to být pro účely obnovy již jednou ukončeného řízení.

E. VÝJIMKY Z CESACE

Přetrvávající potřeba mezinárodní ochrany

19. I tam, kde se poměry obecně změnilly v takové míře, že postavení uprchlíka již není

⁸ Viz čl. 12 odst. 4 Mezinárodního paktu o občanských a politických právech z roku 1966, kde se uvádí, že „Nikdo nesmí být svévolně zbaven práva vstoupit do své vlastní země“ a Obecný komentář Výboru OSN pro lidská práva č. 27, čl. 12 (svoboda pohybu), 1999.

⁹ Tento přístup UNHCR uplatnil v jednom případě.

nutné, se mohou u individuálních případů vyskytnout určité okolnosti, jež vyžadují pokračující mezinárodní ochranu. Platí tedy obecná zásada, že všichni uprchlíci, na něž se vztahuje generální cesace, musejí mít možnost požádat o přezkoumání jejího uplatnění v jejich případě s odvoláním na důvody mezinárodní ochrany, které jsou v jejich individuální situaci relevantní.¹⁰

„Naléhavé důvody“

20. Článek 1C ve svém odst. 5 i 6 obsahuje výjimku z cesačních ustanovení, podle níž může uprchlík uvést pro odmítnutí ochrany země svého původu „naléhavé důvody podložené předchozím pronásledováním“. Smyslem této výjimky je pokrýt případy, kdy byli uprchlíci nebo ostatní členové rodiny postiženi krutými formami pronásledování, a kde tedy nelze rozumně očekávat jejich návrat do země původu nebo obvyklého pobytu.¹¹ To se může například týkat „osob, jež byly zadržovány v táborech nebo vězení, přeživších nebo svědků násilí (včetně sexuálního) vůči rodinným příslušníkům či závažně traumatizovaných osob. Předpokládá se, že takové osoby byly postiženy hrubou perzekucí včetně pronásledování ze strany určité části místních obyvatel, a jejich návrat tedy nelze rozumně očekávat.“¹² V této souvislosti by se měly také speciálně posuzovat případy dětí, protože u nich jsou „naléhavé důvody“ pro odmítnutí návratu do země původu velmi časté.

21. Uplatňování výjimky „naléhavých důvodů“ je vykládáno extenzivně nad rámec samotného znění definice uprchlíka podle článku 1A odst. 2. To odráží obecnou humanitární zásadu, která se již stala nedílnou součástí praxe států.¹³

Dlouhodobě pobývající rezidenti

22. Výkonný výbor kromě toho ve svém Závěru č. 69 doporučuje, aby státy zvážily „vhodné uspořádání“ pro osoby, „u nichž nelze s ohledem na jejich dlouhodobý pobyt v zemi azylu, kde si vybudovaly silné rodinné, sociální a hospodářské vazby, očekávat její opuštění“. V takových situacích se zemím azylu doporučuje poskytnout těmto osobám alternativní postavení rezidenta (a země azylu takové postavení často poskytují), které jim zachová dříve nabytá práva, byť v některých případech jim bude postavení uprchlíka odejmuto. Uplatnění takového přístupu v případě usazených uprchlíků sice Úmluva z roku 1951 sama o sobě nevyžaduje, avšak odpovídá jejímu širšímu humanitárnímu účelu a respektuje dříve nabytá práva, jak je uvedeno ve výše uvedeném Závěru Výkonného výboru č. 69 a standardech mezinárodního práva lidských práv.¹⁴

F. CESACE A HROMADNÝ PŘÍLIV

Hromadné *prima facie* určování právního postavení podle Úmluvy z roku 1951

23. V případě hromadného přílivu uprchlíků často dochází k uznání postavení uprchlíka pro celé skupiny kvůli na první pohled zjevným a objektivním důvodům k útěku a okolnostem v zemi původu. Prvotní nepraktičnost individuálního určování právního postavení uprchlíka vedla k uplatňování tzv. určování *prima facie* neboli uznání právního postavení uprchlíka pro skupinu.¹⁵ Obecné principy popsané pro cesaci platí i pro tyto skupiny.

Dočasná ochrana v případě hromadného přílivu, jenž zahrnuje osoby, na něž se vztahuje Úmluva z roku 1951

¹⁰ Závěr Výkonného výboru č. 69 (XLIII) (1992), odst. d.

¹¹ Viz mj. odst. 136 Příručky UNHCR.

¹² Viz UNHCR a studie UNHCHR „Daunting Prospects Minority Women: Obstacles to their Return and Integration“, Sarajevo, Bosna a Hercegovina, duben 2000.

¹³ Viz obecně J. Fitzpatrick a R. Bonoan „Cessation of Refugee Protection“ v *Refugee Protection in International Law: Globální konzultace UNHCR na téma mezinárodní ochrany*, redaktori E. Feller, V. Türk a F. Nicholson, (Cambridge University Press, 2003).

¹⁴ Viz např. pozn. 8 výše.

¹⁵ Viz „Protection of Refugees in Mass Influx Situations: Overall Protection Framework, Global Consultations on International Protection“, EC/GC/01/4, 19. února 2001.

24. Některé státy vytvořily systémy „dočasné ochrany“,¹⁶ v jejichž rámci rozšířily podporu a ochranu proti navrácení na celé skupiny bez hromadného určování postavení uprchlíka *prima facie* nebo bez individuálního určování postavení uprchlíka u členů skupiny. I když institut cesace zde do hry formálně nevstupuje, opírá se tato forma ochrany o rámec Úmluvy z roku 1951 a členové skupiny mohou být ve skutečnosti uprchlíky podle Úmluvy. Rozhodnutí států odejmout dočasnou ochranu by proto mělo předcházet zevrubné vyhodnocení změn v zemi původu. Součástí takového rozhodnutí by mělo být také umožnění přístupu k azylovému řízení těm, kdo se nechtějí vrátit a potřebují mezinárodní ochranu. V této souvislosti je rovněž vhodné, aby státy umožnily výjimky pro osoby, které mohou uvést „naléhavé důvody“ podložené předchozím pronásledováním.

III. PROCESNÍ ZÁLEŽITOSTI

25. Jak je zmíněno výše, vyhlášení generální cesace může mít závažné dopady na uznané uprchlíky, jelikož jim odebrá právní postavení uprchlíka a práva, která jsou s ním spojena, a může vyžadovat jejich návrat do země původu. Proto je nutné dodržovat tyto procesní aspekty:

Obecné úvahy

- i. Při hodnocení poměrů v zemi původu se státy a UNHCR musejí „objektivním a ověřitelným způsobem přesvědčit, že okolnosti, pro které bylo přiznáno postavení uprchlíka, již přestaly existovat“.¹⁷ Jak je uvedeno výše, při tomto hodnocení je třeba zvážit celou řadu faktorů včetně celkové lidskoprávní situace.
- ii. Země azylu musí prokázat, že v zemi původu došlo k zásadní změně neměnného a trvalého charakteru a že uplatnění čl. 1C odst. 5 nebo 6 je vhodné. Mohou se vyskytnout případy, kdy je z platnosti generální cesace třeba vyloučit určité skupiny, protože u nich riziko pronásledování přetrvává.
- iii. Je důležité, aby jak proces vyhlášení cesace, tak plány její realizace byly transparentní a předmětem konzultací, a to především s UNHCR vzhledem k jeho dohledové roli.¹⁸ Do procesu konzultací by měly být zapojeny také nevládní organizace a samotní uprchlíci. Je-li to schůdné, mohly by být umožňovány verifikační cesty do země původu pro bližší poznání aktuálních poměrů a seznámení se se situací uprchlíků, kteří se již dobrovolně vrátili.
- iv. Generální cesace by měla být vyhlášena veřejně.
- v. Pro úspěšnou realizaci generální cesace je zásadní poskytovat uprchlíkům poradenství, sdílet informace a v případech potřeby poskytovat asistenci navrátilcům.
- vi. Při realizaci vyhlášené cesace je nutné postupovat pružně a ve fázích, a to především v rozvojových zemích, v nichž se nachází vyšší počet uprchlíků. Mezi okamžikem vyhlášení a vlastní realizací musí být určitá časová prodleva, během níž se bude možné připravit na návrat a zavést opatření pro dlouhodobě pobývajících rezidenty, kteří již nabyli příslušná práva.
- vii. Vzhledem k potenciálnímu dopadu generální cesace na uprchlíky a jejich rodiny jim musí být umožněno požádat o přezkoumání jejich případu z důvodů, jež se k němu individuálně vztahují, aby bylo možné zjistit, zda se na ně vztahují výjimky z cesace.¹⁹ V těchto

¹⁶ Viz např. směrnice EU o dočasné ochraně, 2001/55/ES, 20. července 2001.

¹⁷ Tento přísný standard se odráží v Závěru Výkonného výboru č. 69 (XLIII) (1992), odst. a.

¹⁸ Viz odst. 8 písm. a) Statutu UNHCR, článek 35 Úmluvy z roku a článek II Protokolu z roku 1967, a především druhý úvodní odstavec Závěru Výkonného výboru č. 69 (XLIII) (1992).

¹⁹ Viz odst. 19–22 této Směrnice a Závěr Výkonného výboru č. 69 (XLIII) (1992).

případech ovšem nesmějí být do přijetí konečného rozhodnutí podniknuty žádné kroky k odejmutí práv uprchlíka.

- viii. UNHCR zůstává úkol asistovat při návratu osob dotčených vyhlášením cesace nebo s integrací těch, kterým bylo umožněno zůstat, jelikož takové osoby po dobu odkladu nadále spadají pod jeho mandát.

Žádosti o přiznání postavení uprchlíka po vyhlášení cesace

- ix. Vyhlášení generální cesace nelze považovat za automatické vyloučení možnosti podávat v době vyhlášení nebo poté žádosti o přiznání právního postavení uprchlíka (žádosti o azyl). I kdyby byla generální cesace vyhlášena pro určitou zemi, nebrání to osobám odcházejícím z této země v podávání žádostí o právní postavení uprchlíka. I kdyby v zemi například došlo k zásadní změně, členové vymezitelné podskupiny – zejména na základě etnického původu, náboženského vyznání nebo politického přesvědčení – mohou nadále čelit určitým okolnostem, které odůvodňují přiznání statusu uprchlíka. Případně může mít osoba opodstatněné obavy z pronásledování jinou soukromou osobou nebo skupinou, jež vláda není schopna nebo ochotna kontrolovat, například pronásledování z důvodu genderové příslušnosti.